धिमय्-पौ (Dhimay-Pau)
दँ १३ थ्यंल्याः ६२
ने.सं. ११३५ गुंला - ११३६ सिल्ला
२०७२ श्रावण-२०७२ माघ
पिकाकः



ज्यापु समाज, यल
प्रकाशन व प्रचार प्रसार उपसमिति
धिमय्-पौ पिथना पुचः
भोलगणेश, यल फोन : ५५४४८५७, ५५४४८४४
ईमेल : info@jyapusamaj.org.np
Website : www.jyapusamaj.org.np

प्रबन्ध निर्देशक
सरिता महर्जन

प्रधान सम्पादक
तुलसीलाल सिंह

कार्यकारी सम्पादक
काजीमान डंगोल

सम्पादक
एलिना महर्जन

व्यवस्थापक
नबिन्द्र महर्जन

आर्थिक नियन्त्रक
नरेश महर्जन

बजार प्रबन्धक
बिनोद महर्जन

किपा
किशोर महर्जन, सानु महर्जन
राजु महर्जन

ई-धिमय्-पौ डेभलपर
सुनिल महर्जन

कम्प्यूटर/छपाई
आइडियल प्रिन्टिङ्ग प्रेस
ग्वार्को, यल, ५१२०२३५

■ सम्पादकीय ■

समाजया ज्यासना पुचःपाखें ग्वाहालिया अपेक्षा

धिमय्-पौ पिमदंगु थ्यंमथ्यं थनिं खुला दत । निलापौ जुयाः पिदनेमाःगु पत्रिका खुलालिपा तिनि पिदनेगु धइगु तस्सकं लिबाक्क पिदंगु खः । थथे इलय् पिमदंगु अनेक कारण दु । उकिमध्यय् आन्तरिक कारण मू कारण खः ।

वंगु तःमुँज्याया तयारी ज्वलय् स्मारिका पिथनेमाःगुलिं उकिया निर्तिं यक्व ई काल । थ्व स्मारिका विशेष संस्करण यानाः पिथनेमाःगुलिं नं आपालं च्वमिपिनिगु लेख-रचना दुथ्याकेमाल । व हे कारण उकिया निर्तिं यक्व ई बीमाल । अनंलिपा 'समाज'या तःमुँज्या जुल । तःमुँज्यां न्हूगु ज्यासनापुचः ल्ययमाल । न्हूगु ज्यासनापुचःया थीथी उपसमिति दयका कार्यविभाजन नं याय्माल । कार्यविभाजन यानाः नं थीथी उपसमितिइ दुजःत नं ल्यय्माल । थुकथं प्रकाशन तथा प्रचार-प्रसार कवःया दुजःपिं ल्ययाः नं थुगुसी 'धिमय्-पौ पिथना पुचः'या दुजः व कार्यविभाजन नं याय्माःगु ताःहाकःगु प्रकृयां यानाः थुगु अंकया *धिमय्-पौ* पिथनेगु ज्या लिपालाःगु खः । आवंलि थजाःगु ताःहाकःगु प्रकृयाया भमेलाय् लाय्म्वाःल धाःसा *धिमय्-पौ* पाय्छि इलय् पिथने फइगु विश्वास यायफु ।

धिमय्-पौ पिथनापुचःया न्हूगु पुचलं पाय्छि इलय् पिथनेगु कुतः जुइ । थुकिया निर्तिं अनेतनेगु कार्ययोजनया ताताःहाकःगु खँ ल्हाय्गु सिबें निलाय् छगू अंक पत्रिका पिथनेगु न्हापांगु कुतः जुइ । थुकिया निर्तिं समाजया ज्यासनापुचःया ग्वाहालि नं उतिकं हे आवश्यक जू । आसा याय्, समाजया ज्यासना पुचलं धिमय्-पौ पुचःयात माःकथं स्वायत्तता व स्वतन्त्रता बियाः ग्वाहालि याइ धकाः आसा याय् ।

अन्तय् ज्यापु समाज, यलया च्याकःगु तःमुँज्यां निर्वाचित जुयादीपिं न्हूगु कार्यसमितिया पदाधिकारीपिं सकसित भिन्तुना व बधाई देछानाच्वना नापं वय्कःपिनिगु कार्यकाल सुथांलाय्मा धका कामना याना ।

नेवाः बौद्धधर्मया अध्येता जोन लक

♦ समसामयिक



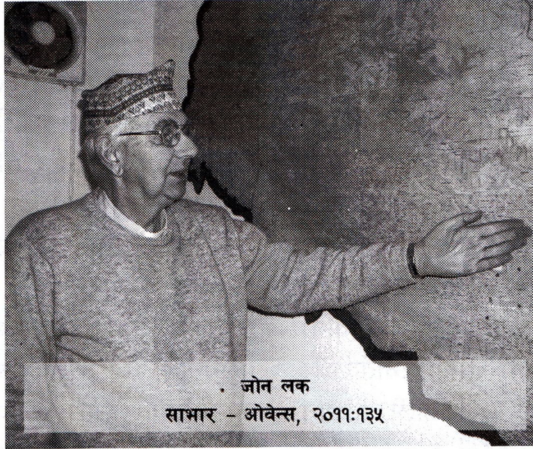
रवि शाक्य, इखाछैं, यल ।

It is not an exaggeration to say that John Locke founded the field of Newar Buddhist studies.

- Gregory Sharkey

नेवाःतयसं हनावयाच्वंगु वज्रयानी बौद्धधर्मया थःगु हे विशेषता दु । भारतय् वज्रयान न्हनेधुंकाः नेवाःतयसं उकियात संरक्षण यानावयाच्वंगु खः । तर नेवाःतयसं हनाच्वंगु वज्रयानी बौद्धधर्म व मूलभूत वज्रयानी बौद्धधर्मया दथुइ आपालं भिन्नता दु । नेपाःगालय् च्वंगु हिन्दूधर्मनाप समन्वय यानाः म्वाय्माःगुलिं मूलभूत वज्रयानया दर्शनय् हिन्दूधर्मया सम्मिश्रण जुयाः नेवाः बौद्धधर्म पिदंगु खः ।

नेवाः बौद्धधर्मबारे ब्रायन हजसन, इभान पाब्लोभिच मिनायफ, हेनरी एम्ब्रोज ओल्डफिल्डनिसें कयाः आपालं विदेशी विद्वान्पिंसं अध्ययन यानावनेधुंकूगु दु । वयकःपिंमध्ये नेवाः बौद्धधर्मया प्राज्ञिकरूपं अध्ययन-अनुसन्धान याःम्ह न्हापांम्ह अध्येता जोन लक खः । वयकःया पूरा नां John Kerr Locke खः । वयकःया नांया ल्यूने S. J. स्वानातःगु दइ गुकिया विस्तारित रूप Society of Jesus खः । थःगु नांया ल्यूने S. J. च्वयातइपिं जेसुइट क्याथोलिक पादरी खः ।



. जोन लक
साभार - ओवेन्स, २०११:१३५

प्रारम्भिक जीवन व नेपाल प्रवेश

जोन लकया जन्म अमेरिकाय् जूगु खःसां वयकलं नेपाःयात थःगु कर्मभूमि दयकाः नेवाः बौद्धधर्मया अध्ययनय् थःगु जीवन फुकादिल । वयकःया जन्म अमेरिकाया शिकागोय् ईसं १९३३ स जूगु खः । वयकः न्हयदँ दुबलय् हे मांम्ह मदुगुलिं केहेँयात नापं ब्वनाः ककाया छेँ Iowa राज्यया Des Moines य् च्वंभाल । अन हे च्वनाः ईसं १९५० य् माध्यमिक तगिंतकया अध्ययन क्वचाय्कादिल । अनंलि हाकनं शिकागोय् वयाः लोयोला विश्वविद्यालयय् ब्वनादिल । तर अध्ययनयात न्ह्याकाच्वँच्वं ईसाई धर्मया प्रचार याइगु जेसुइट मिसनय् दुहांभाल । ईसं १९५८ स उगु हे विश्वविद्यालयपाखें विलियम वर्ड्स्वर्थया Lucy Poems य् शोध-प्रबन्ध च्वयाः स्नातकोत्तर यानादिल । इण्डियाना राज्यय् च्वंगु West Baden College पाखें ईसाई दर्शनया अध्ययन व जेसुइट धर्मप्रचारकया प्रशिक्षण क्वचाय्कादिल । अनंलि ईसं १९५७ स लकयात ईसाई धर्मया प्रचार याय्गु ज्याय् खटेयानाः भारतय् छ्वल । भारतय् अमेरिकी मिसनरीतय्त ताःईतक च्वनेगु भिसा काय्त थाकुगुलिं छुं ई भारतय् च्वनाः ईसं १९५९ स नेपाल भ्कायादीगु खः । उबलय् नेपाःया मिसनरीया ज्या स्वयाच्वंम्ह गोदावरी स्कूलया संस्थापक Father Marshall Moran खः । ईसं १९४९ स पटना विश्वविद्यालयया उपकुलपतिया प्रतिनिधित्व यानाः त्रिचन्द्र कलेजय् परीक्षा काय्त वःबलय् मोरानं ईसाई धर्म प्रचार याय्गु मिसन स्थापना याःगु खः । लकं नेपालय् च्वनाः

धर्मप्रचार व अध्यापनया ज्या न्ह्याकादिल । व हे इवलय् वयकलं खयभाय् नं बांलाक सयकादिल । अनंलि धर्मसम्बन्धी दुग्यंक अध्ययन यायत भारतया दार्जिलिङ्गय् भ्रायादिल । धर्मप्रचारया ज्याय् भारतया विहार राज्यया बेतियाय् भ्रा:बलय् पृथ्वीनारायण शाहं देसं पितिनाछ्वःपि नेवाः ईसाईत नापलात । इपिमध्ये छम्ह बुरां बांलाक हे नेवाःभाय् ल्हाय्स:निगु जुयाच्वन । उगु भ्रमणधुंकाः नेवाःतय्गु बारे अध्ययन याय्गुपाखे वयक:या नुग: क्वसाल ।

भारतं नेपालय् लिहांवय्धुंकाः गोदावरीया सेन्ट जेभियर्स स्कूलय् अध्यापन यानादिल । वयकलं ईसं १९६६-७० तक उगु स्कूलया प्रिन्सिपल जुयाः नं ज्या यानादिल । वयकःया कार्यकालय् गोदावरीइ च्वंगु सेन्ट जेभियर्स स्कूलय् प्राथमिक तगिंया कक्षा जक संचालन याय्गु यानाः माध्यमिक तगिंयात ज्यावलाखेलय् ल्ह्ययगु ज्या जूगु खः । थ:गु स्कूलय् ब्वनाच्वंपिं नेवाः विद्यार्थीनाप खँल्हाबल्हा यानाः वयकलं नेवाःतय्गु समाज, नेवाःतय्गु धर्मबारे आपालं जानकारी मुंकादिल । विशेष यानाः नेवाः बौद्धतय्सं हनाच्वंगु धर्म, रितिथितिबारे सामग्री मुंकादिल ।

प्राज्ञिक अध्ययन व योगदान

थ:गु औपचारिक अध्ययनयात न्ह्याकेत वयकलं स्कूलया जिम्मेवारी त्वःताः त्रिभुवन विश्वविद्यालयया नेपाल र एशियाली अध्ययन संस्थान (लिपा नां हिलाः 'नेपाल र एशियाली अनुसन्धान केन्द्र'/CNAS जूगु) स स्नातकोत्तर तगिमय् अध्ययन यानादिल । वयकलं डा. हितनारायण भ्रा (ईसं १९७० स पिदंगु *The Licchhavis* सफूया च्वमि) या निर्देशनय् बुंगद्यःबारे शोध-प्रबन्ध च्वयाः स्नातकोत्तर पूवंकादिल । उगु शोध-प्रबन्ध नेपाल र एशियाली अध्ययन संस्थानपाखें ईसं १९७३ स *Rato Matsyendranath of Patan and Bungamati* नामं प्रकाशित जूगु दु ।

लकं स्नातकोत्तरया अध्ययन क्वचाय्काः लण्डनया School of Oriental and African Studies (SOAS) स दच्छि ज्या यानादिल । अन वयकलं *Buddhist Himalaya* सफूया च्वमि नांजाःम्ह नृतत्वशास्त्री David Snellgrove नापलानादिल । थ्व हे दथुइ ईसं १९७६ स वयकलं थःगु अमेरिकी नागरिकता परित्याग यानाः नेपाली नागरिकता कयादिल ।

थ:गु अध्ययनयात निरन्तरता बीगु इवलय् लकं त्रिभुवन विश्वविद्यालयया संस्कृति विभाग अन्तर्गत च्वनाः विद्यावारिधिया लागि अनुसन्धान न्ह्याकादिल । विद्यावारिधिया लागि वयकलं थःगु स्नातकोत्तर तगिंया शोध-प्रबन्धया बुंगद्यःया विषययात हे विस्तृतीकरण यानाः यँ, यल, ख्वप, थिमि, चोभाः, नाला, दोलखाय् अवस्थित लोकेश्वर नापनापं यलया चुकबाहाःद्यःयात नं दुथ्याकाः अनुसन्धान यानादिल । नेपाःया नांजाःम्ह समाजशास्त्री प्रा. प्रयागराज शर्मा वयकःया शोध-निर्देशक जुयादीगु खः । इल़य् हे विद्यावारिधि क्वचाय्काः उपाधि नं कयादिल । विद्यावारिधिया उगु हे शोध-प्रबन्धयात परिमार्जन यानाः ईसं १९८० स नेपाल र एशियाली अनुसन्धान केन्द्रया लागि सहयोगी प्रकाशनपाखें *Karunamaya: The Cult of Avalokitesvara - Matsyendranath in the Kathmandu Valley of Nepal* नामं सफू पिथनादिल । थुगु सफुली वयकलं अभिलेख, हस्तलिखित ग्रन्थ, अन्तर्वार्ता, अवलोकनया माध्यमं बुंगद्यः धैम्ह बौद्धद्यः 'लोकेश्वर' हे खः, हिन्दूतय्सं धाःथें 'मत्स्येन्द्रनाथ' मखु धैगु निष्कर्ष पिकयादीगु दु । थुकिया लागि वयकलं Avalokitesvara Becomes Matsyendranath धैगु छगू अध्याय हे फ्यानादीगु दु । थुगु सफुली Chronology of Cult शीर्षकया अध्याय अतिकं महत्वपूर्ण जूगु दु । थुगु अध्यायस वयकलं बुंगद्यःनाप सम्बन्धित घटनायात कालक्रमकथं माःहनाः तुलनात्मक विवेचना नं यानादीगु दु । थुगुसी विसं २०७२ सालय् तःभुखाय् ब्वयाः बुंगद्यःया रथजात्रा मोहनीन्ह्यवः क्वचाय्के फइमखुला धैगु आशंका ब्वलंगु खः । मोहनीन्ह्यः जात्रा क्वमचालकि बुंगद्यः ख्वपय् यंकेगु परम्परा दु, न्हापा ख्वपय् यंकूगु ऐतिहासिक प्रमाण दु धकाः थ्व हे सफूया पृष्ठ २७२ या पादटिप्पणीइ न्ह्थनातःगु खँयात कयाः सामाजिक संजालय् यक्व तर्कवितर्क जूगु खः । उकी लकं १०० दँ न्ह्यः (सफू पिदंगु ईसं १९८० स्वयां १०० दँन्ह्यः) बुंगद्यःया जात्रा मोहनीन्ह्यः क्वमचाःगुलिं खतय् तयाः ख्वपय् यंकूगु दु धकाः च्वयादीगु खः । तर उगु खँयात पुष्टि याइगु छुं नं प्रमाण न्ह्यथनादीगु मदु ।

ईसं १९८५ स सहयोगी प्रकाशनपाखें हे लकया मेगु सफू *Buddhist Monasteries of Nepal: A*

Survey of the Bahas and Bahis of Kathmandu पिदन । थ्व सफुली स्वनिगः व स्वनिगलं पिने नालातकया दक्व बहाःबहीया सामान्य परिचय बियातःगु दु । अध्ययनया ज्वलय् थः हे बहाबहिली वनाः अनया अभिलेख स्वयाः, मनूतय्के न्यनेकने यानाः प्रत्येक बहाःबहीया ऐतिहासिक पृष्ठभूमि, भौतिक अवस्था, अन न्ह्यानाच्वंगु रितिथिति, गुथि, संघव्यवस्थाबारे प्रष्ट जुइक जानकारी बियादीगु दु । सफुली Hugh R. Downs या किपाः थौंया दृष्टिकोणं स्वय्बलय् अतिकं मूल्यवान् जूवंगु दु । यक्व तःधंगु क्षेत्र कःघानाः अध्ययन जूगुलिं थुकी बहाःबहीया विस्तृत अध्ययन जुइफयाच्वंगु मदु । उकिं लक थःम्हेसिनं हे व्यंग्य यासें थ्व सफूयात "बहाःबहीया फोन डाइरेक्टरी" धयादीगु दु । न्ह्याथे जूसां, लकं बहाःबहीया अध्ययनख्यलय् गुगु ज्या यानादिल, उकियात हाचांगाय्कथं मेगु कृति थौंतक पिदंगु मदुनि । छुं नं बहाःबहीया अध्ययन याय्माःसा थ्व सफू मस्वःसें मगाःगु अवस्था आःतकं विद्यमान दनि ।

लकं सफू लिसलिसें अनुसन्धानमूलक च्वसु नं च्वयादीगु दु । ईसं १९७५ स नेपाल र एशियाली अध्ययन संस्थानपाखें पिदनीगु *Contributions to Nepalese Studies* जर्नलया दँ २, ल्याः २ स पिदंगु 'Newar Buddhist Initiation Rites' शीर्षकया च्वसु महत्वपूर्ण जू । यँया जनबहालय् जूगु बरेछुइगु संस्कारया प्रत्यक्ष अवलोकन यानाः, अन्तर्वार्ता कयाः थुगु च्वसु च्वयादीगु खः । थुगु च्वसुइ बरेछुइगु विधिसम्बन्धी हस्तलिखित ग्रन्थनाप जनबहालय् थःम्हसिनं प्रत्यक्षरुपं खंगु बरेछुइगु विधिया तुलनात्मक अध्ययन नं यानादीगु दु ।

ईसं १९८५ या नोवेम्बर महिनाय् लण्डनया School of Oriental and African Studies स जूगु The Buddhist Heritage विषयया सेमिनारय् लकं 'The Unique Features of Newar Buddhism' शीर्षकया कार्यपत्र न्ह्यब्वयादीगु खः । अन न्ह्यब्वःगु कार्यपत्रयात Tadeusz Skorupski जुं सम्पादन यानाः ईसं १९८९ स *The Buddhist Heritage* हे नां तयाः सफू नं पिकयादीगु दु । उगु च्वसुइ लकं नेपालय् बौद्धधर्मया ऐतिहासिक पृष्ठभूमिया चर्चा यासें नेवाः बौद्धधर्मय् दुगु विशेषताया चर्चा यानादीगु दु । उकी वय्कलं नेवाः बौद्धधर्म धैगु तन्त्रवादं प्रभावित व हिन्दूधर्म ल्वाकज्याःगु धर्म जक मखु, चीधंगु भौगोलिक क्षेत्रदुने कय्कुनाः नं प्रभुत्वशाली हिन्दू समाजय् प्ययुपुनाच्वंगु धर्म (Embedded in a dominant Hindu society confined within a very small geographical area) धयादीगु दु । थुकी लकं विहारया संघव्यवस्था, संघपरम्पराय् वःगु परिवर्तन, नेवाः बौद्धतय्गु संस्कार, नेवाः बौद्धधर्म नेपाःया कलावास्तुकलाया क्षेत्रय् ब्यूगु योगदानया विवेचना यानादीगु दु ।

लकं रत्न पुस्तक भण्डारं पिकाइगु हिमाली क्षेत्रया भाषा, संस्कृतिसम्बन्धी अनुसन्धानमूलक पत्रिका *Kailash* या नं सम्पादन यानादीगु दु । थ्व पत्रिका दकलय् न्हापां ईसं १९७३ स नर्वेली अनुसन्धाता व Bibliotheca Himalayica या संस्थापक Hallvard Kuloy या सम्पादनय् पिदंगु खः । ईसं १९७८ स लक कैलाशया सम्पादन पुचलय् दुथ्यानादिल । ईसं १९७९ निसें १९९४ तक कैलाशया सम्पादन यानादिल । वय्कःधुंकाः प्रा. डा. कमलप्रकाश मल्लजुं कैलाशया सम्पादकया जिम्मेवारी बहन यानादिल । थुकिया नापनापं लकं त्रिभुवन विश्वविद्यालयस प्राध्यापन, शोध-निर्देशन व शोध-प्रबन्धया मूल्यांकन नं यानादिल ।

लकया निगू सफू *Karunamaya* व *Buddhist Monasteries of Nepal* या बजारय् माग जुयाच्वंगुलिं निगूगु संस्करण पिकाय्माःगु आवश्यकता खनेदत । सफूया निगूगु संस्करण पिकाय्त लक थः हे न्ह्यचिलाः आपालं थासय् संशोधनं यानाः पिकाय्त तयार जुइधुंकूगु खः । तर दुर्भाग्यवश लकयात क्यान्सर ल्वचं कल । करूणामय सफूयात पुनर्मुद्रण याय्त बैंककया Orchid Press य् तकं छ्वयधुंकूगु खः । अथेसां सफू पिहांवःगु स्वयम्खंक हे ७६ दँया उमेरय् १८ मार्च २००९ स दिवंगत जुयादिल । वय्कःया स्याःन्याःम्ह पासा व सहकर्मी नांजाःम्ह इतिहासकार Ludwig Stiller छुं दिन्ह्यः जक मदुगु खः । लक मदय्धुंकाः वय्कःया निगुलिं सफूया प्रकाशन दिनाच्वंगु दनि ।

लिखँ

छम्ह ईसाई धर्मप्रचारक जुयाः नं नेवाःतय्गु धर्मप्रति नुगः क्वसाय्काः वय्कलं यानादीगु अनुसन्धान स्तुत्य जू । जन्मं अमेरिकी जूसां नेपाःया नागरिक जुयाः, नेपाःयात थःगु कर्मभूमि दय्काः, नेपाःया विश्वविद्यालपाखें हे विद्यावारिधि यानादिल । थःगु अनुसन्धानात्मक कृतिया कारणं नेवाः बौद्धधर्मया प्राज्ञिक इतिहासय् जोन लक अमर जुयादीगु दु । वय्कःधुंकाः नेवाः बौद्धधर्मया अध्ययन यानादीपिं David Gellner, Bruce Owens, Gregory Sharkey पिंसं वय्कःयात गुरू नालाः सम्मान यानादीगु दु । नेवाः बौद्धधर्म अध्ययनया लागि वय्कःया सफू 'माष्टरपीस' जूगु दु । सुनां नं नेवाः बौद्धधर्मया अध्ययन याय्गु खःसा वय्कःया कृति मस्वःसें मगाः ।

ग्वाहालि ज्वलं

Dixit, Kanak Mani and Gregory Sharkey, 2009, 'The Passing of Two Jesuit Nepali Scholars: Ludwig Stiller, Historian and John K Locke, Scholar of Buddhism,' *Nepali Times*, 443:13 (20-26 March).

Owens, Bruce, 2011, 'Obituary for John K. Locke,' *Himalaya, the Journal of the Association for Nepal and Himalayan Studies*, 30:1:135-36.

Sharkey, Gregory, 2009, 'Scholar of the Newars: The Life and Work of John K. Locke', *Studies in Nepali History and Society*, 14:2: 423-40.

❋❋❋

निपु मुक्तक

शक्ति महर्जन
हकत्त्वाः यल



इस्त्री तय्‌त इस्त्री क्वाका
इस्त्री च्वं हे मच्वं
काचाकाचां लः हाःयाना स्वयां
इस्त्री क्वा हे मक्वाः
जिन्दगीया मत च्याका स्वयां
मत नं च्या हे मच्याः

◆ ◆ ◆

भूखाय ब्वल, चलः वन
देशं विदेशं राहत वल
धुकुतिइ राहत तय्‌थाय् मदु
राहत इनेत राहत काःवन
धुकुतिइ राहत द हे मदु